

Halina Dąbrowska

Program i problemy dokumentacji konserwatorskiej "Panoramy Racławickiej"

Ochrona Zabytków 37/4 (147), 294-295

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROGRAM I PROBLEMY DOKUMENTACJI KONSERWATORSKIEJ „PANORAMY RAĆLAWICKIEJ”

Jak wiadomo, dokumentacja konserwatorska jest zbiorem informacji odnoszących się do obiektu zabytkowego, niezbędnych do właściwego prowadzenia prac konserwatorskich, a także zestawem wiadomości o przeprowadzeniu tych prac. Dokumentacja taka powinna zapewnić wszechstronne poznanie dzieła i umożliwić określenie oraz dobór właściwych metod konserwacji. Stanowi ona odwzorowanie stanu obiektu przed konserwacją, zdaje sprawę z wykonanych zabiegów konserwatorskich i ukazuje ostateczny wynik tych zabiegów.

W celu uzyskania możliwie pełnego i czytelnego obrazu dokumentacyjnego został opracowany „Schemat Dokumentacji Konserwatorskiej” (zatwierdzony przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków MKiS w 1976 r.), w którym określono pożądany zakres informacji historycznych, technicznych i artystycznych. Wśród wielu pozycji wchodzących w skład tego schematu są wymienione dokumentacje — rysunkowa i fotograficzna, i właśnie ten rodzaj dokumentacji jest przedmiotem niniejszej informacji w odniesieniu do konserwacji płótna „Panoramy Raclawickiej”.

Pozostałe pozycje schematu znajdują się w trakcie opracowywania i ze względu na bieżący tok prac konserwatorskich ich stopień zaawansowania jest różny.

Dokumentacja rysunkowa

Kiedy w 1970 r. rozpoczęto prace przy wykonywaniu dokumentacji rysunkowej, nie istniał jeszcze „Schemat Dokumentacji Konserwatorskiej”. Postanowiono wówczas, że należy nawiązać do dokumentacji opracowanej uprzednio podczas prowadzenia prac konserwatorskich przez prof. W. Szyborskiego (1957 r.), mając przede wszystkim na względzie potrzebę uzyskania ciągłości przekazu dokumentacyjnego. Kontynuacja ta wyraziła się m.in. w zastosowaniu identycznej pomocniczej siatki, służącej do przenoszenia danych z płótna na rysunki oraz w ustaleniu wspólnej bazy jako podstawy odniesienia do wykonywanych pomiarów poszczególnych brytów.

Ze względu na trudności związane z wykonywaniem zdjęć fotograficznych całości poszczególnych brytów, położono szczególny nacisk właśnie na dokumentację rysunkową. Ustalono, że rysunki będą wykonywane w skali 1:20, która pozwoli na właściwe i przejrzyste odtworzenie licznych i różnorodnych zniszczeń oraz ubytków płótna. W celu uzyskania dokładności i czytelności zastosowano zamiast kalki technicznej folię kreślarską oraz przyjęto warstwowy system nakładania na siebie poszczególnych arkuszy, ułatwiający lokalizację dowolnie wybranych informacji na ustalonym fragmencie obrazu. Każdy egzemplarz dokumentacji zawiera rysunki podstawowe odwrocica i lica, plansze fotomontażowe, zdjęcia fotograficzne i fotogrametryczne.

Dokumentacja składa się z dwóch części obrazujących dwuetapowość prac konserwatorskich przy płótnie „Panoramy”.

Część pierwsza dotyczy lat 1970—1973 i obrazuje stan płótna przed przystąpieniem do prac konserwatorskich (po rozwinięciu brytów). Na trzech planszach foliowych odwzorowano różnorodne zniszczenia na licu płótna (np. zacieki, pleśnie, ubytki warstwy malarskiej, sfałowania itp.). Ponadto uwidoczniono wstępne zabiegi konserwatorskie wykonane w 1957 r. (np. wstawione łatki). Do oznaczeń na planszach stosowano kolorowe tusze, używając umownych znaków graficznych. Wszystkie plansze foliowe dają się nałożyć na schematyczne rysunki, przedstawiające treści poszczególnych brytów, co pozwala na dokładne lokalizowanie miejsc uszkodzeń. Stan odwrocica płótna ukazano na planszy stanowiącej odbitkę fotograficzną — odwzorowuje ona łaty zabezpieczające, rozdarcia oraz fragmenty płótna zniszczone i osłabione. Dodatkowa plansza uwidoczniła metodą fotomontażu miejsca wykonywanych zdjęć fotograficznych, co umożliwi orientację i ułatwi odszukanie interesujących fragmentów.

Ta część dokumentacji rysunkowej (ściśle związana z fotograficzną) ukazuje stan zachowania płótna oraz niektóre wstępne zabiegi konserwatorskie, polegające na oczyszczeniu lica i odwrocica.

Część druga dokumentacji przedstawia tok prac konserwatorskich rozpoczętych w 1980 r. Na planszach foliowych pokazano zabiegi dokonane na odwrocie płótna, a możliwe do uwidocznienia za pomocą znaków graficznych (szycie, cerowanie, wstawianie łat itp.). Pozostałe czynności konserwatorskie, jak mycie, prasowanie, impregnacja, częściowe dublowanie (kołnierze), naklejanie fizeliny, zawieszanie brytów, kitowanie itp., zostały sfotografowane w większych lub mniejszych fragmentach, w zależności od istniejących w danym okresie możliwości technicznych. Zdjęcia te są następnie nanoszone na plansze foliowe, które po skoordynowaniu i nałożeniu na plansze podstawowe odwrocica i lica będą stanowiły integralną całość.

Dokumentacja fotograficzna

Zgodnie z zasadami wykonywania konserwatorskiej dokumentacji fotograficznej powinna ona obrazować wszystkie trzy etapy związane z konserwacją obiektu, a więc stan istniejący, przebieg konserwacji i stan końcowy. Zdjęcia należy więc powtarzać w sposób metodyczny i ściśle określony w czasie. W wypadku „Panoramy Raclawickiej” zanotowano zakłócenia w tym względzie, spowodowane niezaplansowaną dwuetapowością prac konserwatorskich. W latach 1970—1973 wykonano zdjęcia stanu płótna, rozmiaru i rodzajów zniszczeń, a także ówczesnie prowadzonych wstępnych zabiegów konserwatorskich na licu i odwrocie.

Obecnie wykonywana dokumentacja fotograficzna

obrazuje stan zachowania płótna po kilkuletnim przechowywaniu w formie zwiniętej (na wałach) oraz przebieg dokonywanych czynności konserwatorskich. Zdjęcia wykonywane są na filmie 6×6 cm, bez użycia statywu i za pomocą lampy błyskowej, wskutek czego nie zawsze można uzyskać pożądane efekty, szczególnie gdy chodzi o dokładność szczegółów. Na taki stan rzeczy wpłynęły różne czynniki, przede wszystkim bardzo ograniczony czas pozostający do dyspozycji fotografa i dokumentalisty, wielkie rozmiary płótna, duża ilość zniszczeń, różnorodność czynności konserwatorskich oraz nieustanne przemieszczanie poszczególnych brytów.

Oprócz zdjęć odnoszących się do lica i odwrocia każdego brytu wykonuje się tzw. ujęcia reporterskie, dokumentujące różne prace ogólne, jak np. rozwijanie i przewijanie brytów na foremniki, zawieszanie brytów, zszywanie krawędzi, dublowanie i inne czynności o charakterze organizacyjno-technicznym (np. próby z wykorzystaniem laistera). Projektuje się również wykonanie zdjęć fotogrametrycznych już zawieszonych brytów, co umożliwiłoby przeprowa-

dzenie interesujących porównań w odniesieniu do zdjęć fotogrametrycznych sporządzonych w Muzeum Architektury podczas pierwszego rozwijania „Panoramy Raławickiej”.

Dokumentacja fotograficzna jest wykonywana w formie powiększeń o rozmiarach 18×24 cm i zostanie opisana oraz oprawiona zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Schemacie Dokumentacji Konserwatorskiej”.

Dokumentacja rysunkowa wraz z dokumentacją fotograficzną powinna po ukończeniu stanowić integralne opracowanie o wartości archiwalno-historycznej, które — jak mamy nadzieję — przekaże pełny zestaw informacji o przebiegu przedstawianych działań konserwatorskich, a w przyszłości będzie mogło być materiałem wyjściowym do podjęcia następnej konserwacji „Panoramy Raławickiej”.

mgr Halina Dąbrowska
Pracownia Konserwacji Panoramy
Raławickiej
PP PKZ — Oddział we Wrocławiu

PROGRAMME AND PROBLEMS OF THE DOCUMENTATION FOR THE RAŁAWICE PANORAMA CONSERVATION

The article discusses the graphic and photographic documentation, part of the overall documentation, compiled during the conservation of the Raławice Panorama. It is a continuation to an earlier documentation which was made in 1957 while the picture was being preserved. The graphic documentation is made on a drafting film in 1:20 scale. The drawings show: the state of the canvas as it was unrolled from cylinders (tears, deterioration of the paintwork etc.), preliminary preservation in 1970—73 and conservation since 1980. The foregoing was presented by means of conventional coloured graphic signs. The photographic documentation depicts consecutive stages of conservation, the degree

of damage, the course of conservation and the final state. In view of large size of the canvas, the photographs show mostly fragments which are marked on separate panels to facilitate their identification. The photographic documentation consists of blow-ups measuring 18×24 cm and will be described according to appropriate instructions. The photogrammetric pictures of the Panorama segments when suspended are also envisaged. A complete graphic and photographic documentation supplemented with description will provide archival and historical evidence to facilitate future conservation.

MAREK DZIEKOŃSKI

UKŁAD FUNKCJONALNY I NIEKTÓRE ELEMENTY TECHNICZNEGO WYPOSAŻENIA BUDYNKU „PANORAMY RAŁAWICKIEJ” WE WROCŁAWIU

W myśl założeń autorskich, zespół budynków „Panoramy Raławickiej” spełniać ma dwa zadania:

— zaspokoić potrzeby użytkowe widza w zakresie informacji, potrzeb fizjologicznych, zapewnienia właściwej temperatury, oświetlenia itp., a w zakresie jego potrzeb emocjonalnych przygotować go za pomocą środków architektonicznych do możliwie najlepszego odbioru narodowej pamiętki, jaką jest „Panorama Raławicka”;

— w stosunku do „Panoramy Raławickiej” stworzyć środkami technicznymi takie fizyczne środowisko, aby obraz ten nie uległ przedwczesnej destrukcji, był zabezpieczony przed uszkodzeniami mechanicznymi i zniszczeniem wskutek pożaru.

Inne potrzeby, jak pomieszczenia dla personelu, ma-

gazyny, pomieszczenia techniczne itp. traktowane są jako elementy mniejszej wagi, podporządkowane wymienionym dwóm zadaniom.

Wymagania funkcjonalno-przestrzenne

Zasady układu przestrzenno-funkcjonalnego zdefiniowane zostały już w pracy konkursowej¹. Warunki konkursowe określone były dość ogólnie. Poda-

¹ Konkurs otwarty SARP i Komitetu Odbudowy Panoramy Raławickiej, rozstrzygnięty w 1957 r. Autorzy pracy wyróżnionej I nagrodą, z przeznaczeniem do realizacji — Ewa Dziekońska i Marek Dziekoński.